

OZOD SHARAFIDDINOV – XALQ QAHRAMONI

Bayjol Baxit

*O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti
Axborot xizmati va jamoatchilik bilan aloqalar yo‘nalishi
1-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqola buyuk adabiyotshunos, tanqidchi Ozod Sharafiddinov ijodiga bag‘ishlanadi. Maqolada yozuvchining maqolalari, tanqidlari, mutafakkirlarning fikrlari muhokama qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *yozuvchi, tanqidchi, adabiyot, shoir, falsafa.*

Ozod Obidovich Sharafiddinov 1929-yilda Qo‘qon shahrida tug‘ilgan.

1951-yilda O‘rta Osiyo davlat universiteti (hozirgi O‘zbekiston Milliy universiteti) filologiya fakultetini tamomlab, Moskva Jahon adabiyoti instituti aspiranturasida tahsil olib, nomzodlik dissertatsiyasini muvaffaqiyatli himoya qildi.

U o‘zbek ziyolilarining mohir namoyandalardan biri, atoqli olim, publitsist, tarjimon.

Ozod Sharafiddinov o‘tgan asrning 60-yillarida adabiyotga o‘ziga xos ko‘rinish bilan kirib keldi. Uning badiiy adabiyot muammolariga bag‘ishlangan dolzarb maqolalari, ayniqsa, “Zamon, qalb, poeziya” kitobi o‘zbek adabiyotiga yangi nafas olib keldi. Olimning otashin yurak, talabchanlik, atoqli o‘zbek adib va shoirlari haqida chuqur ilmiy izlanishlar bilan yozilgan badiiy-tanqidiy asarlari adabiyotimiz rivojiga katta hissa qo‘shdi.

Ozod Sharafiddinov asosiy ilmiy-pedagogik faoliyati bilan bir qatorda ma‘naviy-ijtimoiy sohalarida ham faollik ko‘rsatgan o‘qituvchi professor. Shunday qilib, u yosh iste‘dodlarni tarbiyalash va shakllantirish borasida samarali faoliyat olib bordi. Olim qirq yil davomida O‘zbekiston Milliy universitetida tinimsiz mehnat qildi, g‘amxo‘r va e‘tiborli ustoz bo‘ldi.

Yuqoridagi mulohazalardan xulosa shuki, Ozod Sharafiddinovning hayot yo‘li, ijodiy hayoti nafaqat har qanday ijodkor uchun, balki adabiyot ostonasidagi har bir insonning ma‘naviy kamoloti uchun ibratdir.

Ozod Sharafiddinov 1996-1997-yillarda “Tafakkur” jurnali bosh muharriri o‘rinbosari, 1997-yildan umrining oxirigacha “Jahon adabiyoti” jurnalida bosh muharrir bo‘lib ishlagan. Bu davrda u o‘zini dono rahbar va iste‘dodli tarjimon sifatida namoyon etdi, jurnal sahifalarida uning tarjimasida jahon adabiyotining noyob asarlari chop etildi.

Kishi ismiga tortadi degan ta‘bir – dono hikmat. Ozod Sharafiddinov O‘zbekiston va o‘zbek adabiyotining XX asr tarixida chinakamiga o‘z shaxsi, o‘z dunyoqarashi, o‘z e‘tiqodi, o‘z iste‘dodi, o‘z imkoniyatlari ozodligini bir butun takrorlanmas hodisa deb

bilgan, bu yuksak qadriyatlar taqozo etadigan mashaqqatlar yukiga yelkasini og'rinmay tutgan, bir zum el nazaridan chetda emasligini his etib yashagan allomalardan. Hazrat Mahmud Qoshg'ariy qomusini turkiy tilda tuzib ketgan, Yusuf Xos Xojib va Navoiy ruhiy qudrati bilan buyuk ma'naviy obidalar yaratilganidan keyin asrlar o'tib Mavloni Abdulla Qodiriy qalamidan dilbar nasr dunyoga kelgani hammaga ayon. Ana shu silsilada davr taqozosi bilan uzilish sodir bo'lganida Ozod Sharafiddinov degan munaqqid dunyoga kelishi tabiiy edi. Gap shundaki, Odil Yoqubov nasri va Abdulla Oripov nazmi yangi bir avlod dunyoga kelganini isbotlashi uchun ularni qo'llab-quvvatlash kerak edi. Ana shu zalvarli yukni zimmasiga olgan adabiy tanqidchimiz o'zbek adabiyoti silsilasida uzilish bo'lmasligi uchun kurashdi, mas'uliyatini tengdoshlari bilan baham ko'rdi, rang-barang asarlarni qo'llab-quvvatladi, javobini ololmagan savollariga jahon adabiyoti va falsafasi ummonidan talqin izladi, nimalarnidir topgandek bo'ldi. Qarabsizki, nafaqat 60-yillar avlodlari qolaversa, yangi avlodlar ham Ozod Sharafiddinov nuqtai nazari bilan hisoblashadigan bo'ldi. Buning boisi alloma yaratgan maqolalar va asarlar nainki adabiy, shuning barobarida falsafiy tanqid edi. Ozod Sharafiddinov adabiyotning bosh vazifasi Olam, Inson va uning qalbini tasvirlash degan azaliy qadriyat, ya'nikim bag'ri butunlikda ekanligiga sodiq qoldi. Ozod Sharafiddinov ijod qilgan davrda o'zbek adabiyotida jahon adabiyoti talablariga javob bera oladigan bir talay asarlar yaratildi. Shuhrat, Said Ahmad, Shukrullo, ularning izidan kelgan Pirmqul Qodirov va Odil Yoqubov, so'z san'atimizga yangi qon bo'lib qo'shilgan O'tkir Hoshimov va Shukur Xolmirzayev, she'riyatimiz ufqlarini kengaytirgan Erkin Vohidov va Abdulla Oripov singari o'nlab, yuzlab ijodkorlar biri-biriga o'xshamagan, betakror asarlar yaratdilar. Shunda Ozod Sharafiddinovning "Iste'dod – xalq mulki" degan iborasi mag'rur jarangladi. Uning yutuqlaridan quvongan munaqqid har bir yaxshi namunasini kitobxon ahliga yaqinlashtirdi, ijodkor nazarda tutmagan jihatlarni kashf etdi, xalq farzandlarini adabiyotni tushunishga o'rgatdi. Ozod Sharafiddinov iste'dodini, kelajakda katta ijodkor olim bo'lishini Abdulla Qahhordek ulug', xalqimiz sevgan adibimiz ko'ra bilgan va mehr qo'yib, bag'riga olgan edi. Abdulla Qahhor suhbatlarining birida Ozod Sharafiddinovni tilga olib: "Shunday yozmoq kerakki, nosfurushting sening kitobing sahifasiga nos o'rab sotgan bo'lsa, uyida uni ochib, matniga ko'zi tushgan odam: "Iye, bu Ozodning gaplari-ku", deya sahifani ehtiyot qilib, olib qo'ysin". Bu haq gapni tan olgan va qadrlay bilgan Ozod Sharafiddinov "... bundek mukammal yozmoq uchun, bu darajada barkamol san'at namunasini yaratmoq uchun ijodkor Abdulla Qahhordek mehnatkash bo'lmog'i lozim. Bu esa hammaga ham nasib qilavermaydi. Faqat o'z Vatanini jon dilidan yaxshi ko'rgan, o'z xalqini har tomonlama barkamol ko'rishni istagan, ko'ksida istiqloq yo'lqini barq urib turgan san'atkorgina bu baxtga musharraf bo'ladi", deb qayd etgan edi. Ustozni bunday ulug'lash va ularga ta'zim qila bilish uchun Ozod Sharafiddinovdek adabiyotshunos bo'lib yetilmoq kerak.

Ozod Sharafiddinov, ayniqsa, mustaqillik yillarida faol, fidokorona ijod bilan shug'ullandi. Og'ir xastalikka chalinganiga qaramay, adabiyotshunos va publitsist sifatida ajoyib asarlar yaratdi.

Sharafiddinov o'zbek adabiyotini jahon adabiyoti bilan uyg'un tarzda o'rganish an'anasini boshlab bergan. Shahrining "Istiqloq fidoyilari", "Sardaftar sarlavhalari", "Ma'naviy kamolot yo'llarida" kitoblarida Abdurauf Fitrat, Abdulhamid Cho'lpon, Usmon Nosir, Abdulla Qahhor, Oybek, G'afur G'ulom, Maqsud Shayxzoda, Otajon Hoshimov ijodi yangicha nuqtai nazardan tahlil etilgan. "Cho'lponni anglash" asarida esa yangi o'zbek tanqidchiligi XX asrda bosib o'tgan murakkab yo'lni talqin, tahlil qilgan, ko'plab munaqqidlar ijodi, estetik prinsipini Cho'lpon ijodiga munosabat nuqtai nazaridan yoritgan. Sharafiddinov "XX asr o'zbek adabiyoti tarixi" o'quv dasturi, "XX asr o'zbek adabiyoti" darsligi mualliflaridan.

Sharafiddinov ijodining cho'qqisi "Ijodni anglash baxti" kitobidir. Unda o'zbek adabiyotining jahon adabiy jarayonida tutgan o'rni va ilmiy-ma'naviy o'zanlari tadqiq etib berilgan.

Ozod Sharafiddinovning xalq va yurt oldidagi xizmatlari alohida e'tirofga sazovor. "O'zbekiston Qahramoni", "O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan fan arbobi" unvonlari, "Buyuk xizmatlari uchun" ordenlari bilan taqdirlangan, Beruniy nomidagi Davlat mukofoti laureati.

2005-yilda o'zbek adabiyoti og'ir judolikka uchradi. O'zbekiston Qahramoni, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan fan arbobi umrining 76-yilida uzoq davom etgan kasallikdan so'ng vafot etdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O. Sharafiddinov. "Vaqt, ruh, she'riyat" Toshkent, badiiy adabiyot nashriyoti, 1962 yil.
2. O. Sharafiddinov. Iste'dod ustunlari. Toshkent, Adabiyot va san'at nashriyoti, 1976 yil.
3. O. Sharafiddinov. Cho'lponni tushunish uchun. Toshkent, "Yozuvchi", 1994 yil.
4. Rasulov A. iste'dod va e'tiqod. Toshkent, "Sharq" NMK, 2000 y.
5. To'plam. Qat'iyat. Toshkent, «Universitet», 1999 yil.